

Warszawa, dnia 27 listopada 2015 r.

KMP.571.11.2015.RK

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Aresztu Śledczego w Szczecinie
dotyczącej stanu przestrzegania praw osób z niepełnosprawnością**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, zwanego dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 30 czerwca – 01 lipca 2015 r., do Aresztu Śledczego w Szczecinie, na ul. Kaszubskiej 28 (zwanego dalej: aresztem lub jednostką), udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP lub mechanizmem): Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), dr Justyna Józwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji) i Rafał Kulas (prawnik). Oceny pod kątem dostosowania jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością dokonał przedstawiciel Fundacji *Integracja* – Kamil Kowalski (projektant dostępności, dalej: ekspert KMP).

Celem wizytacji prewencyjnej było sprawdzenie stanu przestrzegania praw osób z niepełnosprawnością, osadzonych w areszcie, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Inne kwestie dotyczące osób pozbawionych wolności, ujawnione przy okazji wizytacji, zostały opisane w pkt 13 niniejszego Raportu.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z ppłk. Bogumiłą Skorną – dyrektorem aresztu;
- dokonano oglądu terenu jednostki, pomieszczeń przeznaczonych do wspólnego użytku przez osadzonych (m.in. sale widzeń, świetlice), cel wskazanych jako dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz z pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi;
- zapoznano się z dokumentacją zakładu.

W czasie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną, użyto dalmierza oraz sprawdzono przystosowanie jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Podczas wizytacji przedstawiciele KMP, w oparciu o protokoły odpraw kierownictwa jednostki z dni: 3 czerwca 2015 r. i 19 czerwca 2015 r., ustalili, że dyrektor wizytowanej jednostki posiadał wiedzę o terminie i zakresie wizytacji przedstawicieli mechanizmu, dlatego też nie można uznać wizytacji za wizytację niezapowiedzianą.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: BRPO) poinformowali dyrektora i przedstawicieli kadry jednostki zaproszonych na rozmowę podsumowującą wizytację, o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pozostałe dokumenty związane z funkcjonowaniem aresztu.

2. Legalność pobytu i prawidłowość rozmieszczenia osadzonych

Zgodnie z zarządzeniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej Nr 30/15 z dnia 1 lipca 2015 r. w *sprawie określenia przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych*, wizytowana jednostka jest przeznaczona dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn. W zakładzie mogą być także osadzani m.in. kobiety i mężczyźni podlegający leczeniu szpitalnemu, tymczasowo aresztowani i skazani wymagający całodobowej opieki lekarskiej, kobiety i mężczyźni skierowani do ośrodka diagnostycznego, a także tymczasowo aresztowani i skazani poruszający się na wózku inwalidzkim.

Pojemność zakładu wynosi 616 osadzonych (w tym 84 miejsca w oddziałach szpitalnych). Podczas wizytacji w jednostce przebywało 469 osadzonych, w tym: 325 skazanych, 138 tymczasowo aresztowanych, 6 ukaranych. Przegląd wybranej przez przedstawicieli KMP dokumentacji, nie ujawnił nieprawidłowości związanych z podstawami prawnymi ich pobytu w jednostce.

W jednostce funkcjonuje jedna cela wyznaczona do osadzania w nich osób z niepełnosprawnością. Znajduje się ona w pawilonie B (cela nr 15 w oddziale B-1). W trakcie wizytacji w jednostce nie przebywały osoby poruszające się na wózku

inwalidzkim. Osadzeni mający problem z poruszaniem się zostali umieszczeni w pawilonie A, gdzie dostęp do infrastruktury jest trudniejszy: trudniejsze wyjście na plac spacerowy, łaźnia zlokalizowana na poziomie pierwszym, do której wiodą strome schody, brak świetlicy, utrudniony dostęp do sali widzeń. W opinii eksperta KMP poziom pawilonu B jest pod tym względem korzystniejszy, ponieważ osadzeni na jednej kondygnacji mają celę, świetlicę, pokój widzeń. Przedstawiciele KMP zalecają więc osadzanie więźniów z niepełnosprawnością ruchu w celi wyznaczonej do osadzania w nich osób z niepełnosprawnością, a w przypadku braku jej dostępności – na parterze pawilonu B.

Wątpliwości wizytujących wzbudziło także rozmieszczenie (dane usunięto). Osadzony ten jest osobą ociemniałą i w chwili wizytacji przebywał w celi mieszkalnej nr (dane usunięto). Jest to cela 5 osobowa, nieprzystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością, znajdująca się na oddziale, gdzie jak wspomniano wyżej, osadzeni mają utrudniony dostęp do wielu pomieszczeń w jednostce. Ponadto z informacji udzielonych przez personel zakładu wynika, że cela (dane usunięto) jest celą transportową, w której skład często się zmienia. Dla przykładu w okresie od 12 lutego 2015 r. do 26 kwietnia 2015 r. w celi tej prócz (dane usunięto) przebywało łącznie 12 osadzonych, zaś do dnia 29 kwietnia 2015 r. – 10 osadzonych.

Częsta zmiana składu osobowego celi wpływa na poczucie bezpieczeństwa osadzonego i utrudnia nawiązanie bliższych relacji personalnych, które w przypadku (dane usunięto) mogą ułatwić mu codzienne funkcjonowanie. Uwzględniając ograniczenia osadzonego wynikające z jego niepełnosprawności przedstawiciele KMP rekomendują umieszczenie w/w na parterze pawilonu B, w celi zapewniającej właściwe warunki bytowe i odpowiednio dobrany skład osobowy.

(Dane usunięto) w 2015 r. złożył 8 skarg dotyczących m.in. legalności osadzenia w jednostce penitencjarnej, warunków panujących w celi mieszkalnej, braku zajęć kulturalno-oświatowych, braku zatrudnienia i niewłaściwej opieki medycznej (6 skarg zostało uznane za nieuzasadnione, 2 skargi opiniowano na rzecz innej instytucji). Osadzony kierował też pisma m.in. do Rzecznika Praw Obywatelskich, Centralnego Zarządu Służby Więziennej w Warszawie i Prezydenta RP. Prosił w nich m.in. o przetransportowanie do Zakładu Karnego Bydgoszcz-Fordon, w którym wykonuje się karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym dla skazanych niewidomych, celem podjęcia pracy oraz nieskrępowanego funkcjonowania.

Z notatki służbowej lekarza Bogdana Malickiego wynika, że w dniu 19 czerwca 2015 r. przeprowadzono rozmowę telefoniczną z administracją ZK Bydgoszcz-Fordon i potwierdzono, że osadzony przebywał wcześniej w tamtejszej jednostce i obecnie nie spełnia kryteriów do ponownego do niej przyjęcia. Ustalono również, że nie ma w Polsce innych jednostek penitencjarnych z przeznaczeniem do osadzania w nich osób ociemniałych.

Z ustaleń przedstawicieli KMP wynika, że (dane usunięto) był konsultowany przez lekarza ortopedę z powodu dolegliwości bólowych (ostatnia konsultacja odbyła się w dniu 24 kwietnia 2015 r.). Lekarz nie zlecił wówczas zabiegów rehabilitacyjnych, ani łóżka ortopedycznego. Z uwagi na powyższe dyrektor AŚ w Szczecinie uznał transport do jednostki z oddziałem ortopedycznym na bezcelowy.

Warto zaznaczyć, że osadzony jest pod stałą opieką lekarską oraz psychologiczną i psychiatryczną. Z uwagi na swoją niepełnosprawność był wielokrotnie konsultowany przez lekarza okulistę i został zakwalifikowany do zabiegu operacyjnego. Podczas pobytu w jednostce osadzony w ramach pomocy postpenitencjarnej otrzymał również składaną białą laskę dla niewidomych, białą laskę inwalidzką, kulę łokciową oraz książkę w formie audio (tzw. audiobooka) w dniu wizytacji przedstawicieli mechanizmu.

3. Traktowanie

Z obserwacji pracowników BRPO poczynionych podczas wizytacji wynika, że atmosfera panująca w jednostce jest dobra. Wizytujący nie odebrali sygnałów świadczących o niewłaściwym traktowaniu osadzonych z niepełnosprawnością, mających związek z ich stanem zdrowia. Osadzeni wskazywali na przychylny stosunek oddziałowych, wychowawców i personelu medycznego.

Z informacji udzielonych przez kierownictwo jednostki wynika, że osoby poruszające się na wózku inwalidzkim poddawane są kontroli osobistej na zasadach ogólnych. Należy mieć jednak na uwadze, że w przypadku przeprowadzania kontroli osobistej osób z niepełnosprawnością różni się ona z fizycznych względów od kontroli prowadzonej wobec osadzonego nie dotkniętego problemem niepełnosprawności. Kontrola powinna też uwzględniać stopień i rodzaj niepełnosprawności. W zastanej sytuacji, wobec braku zasad w opisywanym zakresie, może dojść do naruszenia godności osoby kontrolowanej. Mając na względzie powyższe, przedstawiciele KMP uznają to zagadnienie za problem systemowy, wymagający opracowania ogólnych zasad przeprowadzania kontroli osobistej osób z niepełnosprawnością, uwzględniających

również konieczność dokonywania jej przez odpowiednio przeszkolonych funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Problem ten zasygnalizowany został Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w wystąpieniu generalnym z dnia 21 maja 2015 r. W tym samym piśmie Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł kwestię braku w jednostkach penitencjarnych zasad ewakuacji osób z niepełnosprawnością, braku szkoleń pracowników Służby Więziennej w zakresie postępowania z osobą z niepełnosprawnością oraz nieprzystosowania pojazdów Służby Więziennej do przewozu takich osób. W odpowiedzi na pismo Dyrektor Generalny Służby Więziennej wskazał, że faktycznie nie są opracowane specjalne procedury dotyczące kontroli osobistej osób z niepełnosprawnością, jednak w każdym przypadku, gdy zachodzi konieczność dokonania kontroli osobistej takiego osadzonego, każdorazowo uwzględnia się stopień i rodzaj dysfunkcji oraz zachowuje zasady indywidualizmu i humanitarnego traktowania. Ponadto zawsze stosowane są zalecenia lekarskie¹. Z uwagi jednak na specyfikę dokonywania czynności z udziałem osoby niepełnosprawnej oraz ryzyka naruszenia godności osobistej takiej osoby, w ocenie przedstawicieli KMP kwestia ta wymaga pilnego uregulowania.

W latach 2014 – 2015 do dnia wizytacji nie odnotowano przypadków samoagresji i wydarzeń nadzwyczajnych z udziałem osadzonych z niepełnosprawnościami.

Negatywna uwaga osadzonych, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili indywidualne rozmowy, dotycząca kwestii traktowania ich przez pracowników aresztu, nie miała związku z faktem niepełnosprawności, stąd została opisana w pkt 13 niniejszego raportu.

4. Dyscyplinowanie

Z informacji przekazanych przez władze zakładu przedstawicielom mechanizmu wynika, że w latach 2014-2015 do dnia wizytacji żadna osoba z niepełnosprawnością nie była ukarana dyscyplinarnie karą umieszczenia w celi izolacyjnej.

Spośród osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, żaden nie zgłaszał zastrzeżeń w obszarze dyscyplinowania.

¹ Treść pism dostępna jest na stronie internetowej RPO: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/wyst%C4%85pienie-generalne-z-dnia-21052015-r-do-dyrektora-generalnego-s%C5%82u%C5%BCby-wi%C4%99ziennej-w-sprawie>

5. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie nr 10/2011 Dyrektora Aresztu Śledczego w Szczecinie z dnia 4 marca 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Szczecinie (dalej: porządek wewnętrzny). Jego treść opracowana została w sposób zrozumiały i czytelny. Warto jednak podkreślić, że niektóre zapisy porządku wewnętrznego odsyłają do przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Karny Wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 z późn. zm), dalej: k.k.w. oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno – porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. 2003 r. Nr 152, poz. 1493), dalej: regulamin (np. w § 19 pkt 4 porządku jest odesłanie do art. 110a i art. 216 k.k.w.; w § 28 pkt 4 porządku jest odesłanie do art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.; w § 34 pkt 2 porządku jest odesłanie do art. 8 § 3 k.k.w.; w § 41 porządku jest odesłanie do § 58 ust. 2 zdania trzeciego regulaminu). W ocenie przedstawicieli mechanizmu wskazane byłoby usunięcie dyspozycji odsyłających do odpowiednich przepisów k.k.w. i regulaminu, tak aby korzystający osadzony mógł się zapoznać z treścią przedmiotowego dokumentu bez potrzeby sięgania do innych aktów prawnych.

Na terenie jednostki znajdują się tablice informacyjne zawierające dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka, w tym Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Informacje zaprezentowane są w czytelnej, przystępnej formie. Wprawdzie znajdujące się na tablicach informacje dla osadzonych mają wyłącznie formę wizualną, z pominięciem formy dotykowej, uwzględniającej sytuację osób niewidzących i niedowidzących, jednak osoby z niepełnosprawnością sensoryczną w tym obszarze, mogą zapoznawać się z niezbędnymi dla nich wiadomościami za pośrednictwem wychowawców, starszych celi i radiowęzła, który funkcjonuje w placówce.

Wizytowana jednostka nie posiada stanowisk komputerowych przeznaczonych do korzystania przez osadzonych. Więźniowie nie mają więc bezpośredniego dostępu do stron internetowych Biuletynu Informacji Publicznej. Z informacji personelu wynika, że interesujące osadzonych treści są pozyskiwane przez wychowawców oddziałów za pośrednictwem wychowawcy ds. kulturalno-oświatowych. Należy w tym miejscu podkreślić, że zgodnie z pismem Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 23 lutego 2015 r., sygn. BDG-070-34/15/117 wynika, że we wszystkich jednostkach

penitencjarnych uruchomiono stanowiska z dostępem do stron internetowych BIP. W związku z powyższym przedstawiciele KMP rekomendują zorganizowanie stanowiska komputerowego z dostępem do BIP i programem Skype, które powinno być również dostosowane do potrzeb osoby niedowidzącej. Ponadto zaleca się wyjaśnienie dlaczego pomimo upływu tak długiego czasu od pisma Centralnego Zarządu Służby Więziennej, w Areszcie Śledczym w Szczecinie brak jest stanowiska komputerowego z dostępem osadzonych do stron internetowych BIP.

W jednostce nie korzysta się z pętli indukcyjnych. W przypadku osadzenia w zakładzie osób niesłyszących lub niedosłyszących, dysponujących odpowiednimi aparatami słuchowymi, wskazane jest umożliwienie skorzystania z systemu wspomaganie słuchu. Podobnie, w przypadku osadzonych posługujących się językiem migowym, należy rozważyć dostępność tłumacza polskiego języka migowego (co może się odbywać również za pośrednictwem internetu czy elektronicznych translatorów).

Osadzeni mają dostęp do aktualnych aktów prawnych za pośrednictwem biblioteki oraz pomocy wychowawców, drukującym na ich życzenie potrzebne materiały z internetu oraz elektronicznych baz danych.

Zastrzeżenia wizytujących w zakresie prawa do informacji niemające związku z faktem niepełnosprawności, zostały szczegółowo opisane w punkcie 13 niniejszego raportu.

6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Osadzeni mają prawo prowadzić rozmowy telefoniczne na własny koszt lub koszt rozmówcy, korzystając z samoinkasujących aparatów telefonicznych znajdujących się w oddziałach mieszkalnych, w których są zakwaterowani. Osoby tymczasowo aresztowane muszą uzyskać zgodę organu dysponującego.

Osadzeni nie zgłaszali uwag, co do częstotliwości wykonywanych połączeń. Zwrócenia uwagi wymaga zbyt duża wysokość, na jakiej umieszczone zostały aparaty telefoniczne. W ocenie eksperta KMP telefon powinien być umieszczony w taki sposób, aby istotne elementy służące do jego obsługi znajdowały się na wysokości 80-120 cm. Większość telefonów w areszcie umieszczone są w taki sposób, że najwyżej położone elementy służące do ich obsługi znajdują się na wysokości 155 cm. Ponadto aparaty posiadają klawisze uniemożliwiające korzystanie z nich osobom z niepełnosprawnością wzroku lub ograniczeniami manualnymi. Przedstawiciele KMP zalecają zmniejszenie wysokości montażu telefonów zlokalizowanych na parterze pawilonu B, zgodnie ze wskazanymi powyżej wymiarami oraz wyposażenie przynajmniej jednego aparatu

w klawisze umożliwiające korzystanie z nich przez osadzonych z niepełnosprawnością wzroku lub ograniczeniami manualnymi.

Znajdująca się na terenie jednostki sala widzeń jest przestronna, jednak ze względu na sposób umeblowania przestrzeni jej dostępność dla osób z niepełnosprawnością jest ograniczona. Przy wejściu stoliki znajdują się zbyt blisko drzwi, a przestrzeń pomiędzy stolikami a ścianami jest zbyt wąska. Ekspert wskazał, że sytuację takich osób można łatwo poprawić dzięki innemu rozmieszczeniu umeblowania. W pobliżu sali widzeń brakuje również toalety dla osób z niepełnosprawnością. Ponadto w salach widzeń na parterze pawilonu B konieczne jest odkręcenie stołków w celu umożliwienia dotarcia do nich osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim.

Przedstawiciele KMP zalecają zmianę umeblowania sali widzeń w sposób, który zagwarantuje osadzonym z niepełnosprawnością ruchową, w szczególności poruszającym się na wózku inwalidzkim, pełną dostępność.

Zastrzeżenia wizytujących w zakresie prawa do kontaktu ze światem zewnętrznym, niemające związku z faktem niepełnosprawności, zostały szczegółowo opisane w punkcie 13 niniejszego raportu.

7. Prawo do ochrony zdrowia

W skład personelu medycznego zatrudnionego w zakładzie wchodzi dyrektor szpitala (psychiatra), 2 ordynatorów (oddziału wewnętrznego i oddziału psychiatrii sądowej), lekarz internista, laryngolog, dermatolog, chirurg, 2 radiologów, kardiolog, 2 pielęgniarki oddziałowe (oddziału wewnętrznego i oddziału psychiatrii sądowej), przełożona pielęgniarek, 23 pielęgniarki, 3 asystentów (oddziału wewnętrznego, ambulatorium i oddziału psychiatrii sądowej), kierownik apteki okręgowej szpitala, 2 techników apteki okręgowej, starszy referent szpitala, starszy dietetyk szpitala, terapeuta zajęciowy, technicy (EEG, RTG), fizjoterapeuta, inspektor szpitala. W charakterze konsultantów zatrudniani są: urolog, pulmonolog, okulista, 2 stomatologów, ortopeda, epidemiolog i neurolog. Ponadto na oddziale psychiatrii sądowej zatrudnionych jest 4 psychiatrów.

Wizytowana jednostka penitencjarna spełnia wymogi Dyrektora Generalnego Służby Więziennej określone w uzasadnieniu Instrukcji Nr 2/12 z dnia 29 lutego 2012 r. *w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych* (dalej: instrukcja), w której wskazano, że w celu osiągnięcia standardów pracy penitencjarnej, na jednego psychologa penitencjarnego powinno

przypadać 200 osadzonych. W areszcie w ramach działu penitencjarnego zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy jest 3 psychologów oraz jedna osoba zatrudniona na 0,5 etatu cywilnego. Ponadto w ramach szpitala są zatrudnieni: młodszy psycholog szpitala (w pełnym wymiarze czasu pracy), psycholog kliniczny (0,4 etatu), specjalista psycholog kliniczny (0,2 etatu) i psycholog (0,25 etatu).

Osadzeni nie zgłaszali uwag w zakresie dostępności i jakości pracy opieki medycznej. Wszelkie niedogodności wywołane przez bariery architektoniczne dla osób z niepełnosprawnością opisane zostały w pkt 8 niniejszego raportu.

8. Warunki bytowe

Zgodnie z opinią eksperta KMP wizytowany areszt należy uznać za nieprzystosowany do przyjmowania osadzonych poruszających się na wózku inwalidzkim. Uwagi eksperta dotyczyły następujących zagadnień:

1) **Dostępność wejść.** W opinii eksperta żadne z wejść prowadzących do obiektów znajdujących się na terenie aresztu nie jest dostępne dla osób z niepełnosprawnością ruchu. Do wejść prowadzą stopnie (np. wejścia: przy przyjęciu, do sali widzeń, do pomieszczenia gdzie odbywa się weryfikacja osoby odwiedzającej). Ponadto występują progi, których wysokość nie jest jednolita. Na przykład przed wejściem przy przyjęciu wysokość progu wynosi 5 cm, przed wejściem do pawilonu B – 7 cm, zaś przed wejściem do pomieszczenia, gdzie odbywa się weryfikacja – brak jest progów.

W opinii eksperta KMP najistotniejsze zadania to:

- a) dostosowanie drogi przyjęć nowych więźniów – wejście do obiektu, przejście przed budynek administracyjny (przyjęcie, weryfikacja), wyjście z budynku, wejście do pawilonu więziennego;
- b) dostosowanie wejścia przynajmniej do pawilonu B, na którego parterze znajduje się cela dla osób z niepełnosprawnością ruchu. W trakcie termomodernizacji i remontu chodnika przed budynkiem należy zlikwidować próg o wysokości 7 cm.
- c) dostosowanie przynajmniej jednego wejścia do pawilonu szpitalnego;
- d) dostosowanie wejść na place spacerowe - poszerzenie drzwi, likwidacja stopni.

Ekspert zaznaczył również, że w trakcie remontów lub wymiany drzwi, których progi są wyższe niż 2 cm – należy zmniejszyć wysokość progów maksymalnie do 2 cm.

2) **Parametry ciągów komunikacyjnych poziomych.** Na terenie wizytowanej jednostki kondygnacje są w większości jednopoziomowe. Pokonanie różnicy wysokości w obrębie jednego piętra konieczne jest m.in. w pawilonie A w drodze do kaplicy. Zasadne jest więc

wprowadzanie rozwiązań pozwalających w alternatywny sposób pokonywać istniejące różnice wysokości.

- 3) **Dostępność kondygnacji.** W opinii eksperta wszystkie kondygnacje należy obecnie uznać za niedostępne dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Ze względu na schody występujące przy wejściach osoby poruszające się na wózku inwalidzkim nie mają możliwości samodzielnego dostania się do poszczególnych budynków. W przypadku przetrzymywania osadzonych z niepełnosprawnością ruchu istotne jest zapewnienie odpowiedniej dostępności wejść do budynków oraz dostępu do infrastruktury – cel, świetlic, łaźni, spacerniaków, sal widzeń. Zapewnienie dostępności wyższych kondygnacji nie jest konieczne, pod warunkiem umieszczania osadzonych z niepełnosprawnością ruchu na parterze. Zalecane jest wykorzystywanie do tego celu parteru pawilonu B, na którym cele, łaźnia, świetlica i sala widzeń dostępne znajdują się na jednej kondygnacji. W pawilonie szpitalnym zapewniono dźwig osobowy, który umożliwia przemieszczanie się pomiędzy kondygnacjami. Jednak również tutaj występuje problem dotyczący braku odpowiednio dostosowanego wejścia.
- 4) **Schody.** W wielu miejscach na terenie jednostki poręcze znajdują się tylko z jednej strony schodów. Ponadto stopnie schodów nie posiadają kontrastowych oznaczeń, pomocnych w przypadku osadzonych słabowidzących. Ekspert zaleca aby w przypadku remontu schodów zewnętrznych oraz wewnętrznych przy wszystkich schodach o wysokości powyżej 50 cm wprowadzić poręcze z dwóch stron, chyba że uwarunkowania przeciwpożarowe lub inne względy techniczne na to nie pozwolą. Zalecane jest też zastosowanie kontrastowych pasów wzdłuż krawędzi stopni schodów.
- 5) **Windy.** Znajduje się ona wyłącznie w pawilonie szpitalnym. Dotarcie do niej przez osobę poruszającą się na wózku inwalidzkim wymaga pokonania stopni przy wejściu do budynku. Ekspert uznał zatem drogę do windy za niedostępną.
- 6) **Drzwi.** Szerokości drzwi na terenie aresztu jest różna. W wielu miejscach obiektu szerokość drzwi jest odpowiednia, m.in. w większości miejsc oddziału szpitalnego, czy do wielu pomieszczeń w pawilonie A. Na terenie aresztu znajdują się również zbyt wąskie drzwi, np.:
 - a) drzwi do jednej z poczekalni w budynku administracyjnym (przyjęcia więźniów);
 - b) drzwi dla odwiedzających do sali widzeń mają szerokość 87 cm. Jest to szerokość umożliwiająca przejazd wózkiem inwalidzkimi, przy czym obecnie obowiązujące przepisy wymagają szerokości 90 cm;

- c) drzwi poczekalni, przez którą więźniowie przechodzą do sali widzeń mają szerokość 62 i 72 cm;
- d) drzwi główne do spacerniaka oraz do boksów spacerniaka – 76 cm;
- e) wejście do sali widzeń bezdozorowych – 74 cm;
- f) drzwi do celi w pawilonie B – około 65 cm;
- g) drzwi do niektórych łazienek w pawilonie szpitalnym – około 75 cm.

Ekspert zwrócił również uwagę na wysokie progi występujące przy istotnych z punktu widzenia wejściach oraz wskazał na konieczność zmniejszenie wysokości progów w pomieszczeniu, które powinny zapewniać dostępność dla osób z niepełnosprawnością ruchu, w szczególności:

- a) drzwi do celi dla osób z niepełnosprawnością w pawilonie B – wysokość progu 7 cm;
- b) drzwi prowadzące do świetlicy w pawilonie B, na parterze – wysokość progu 3,5 cm;
- c) wejścia do boksów spacerniaka – wysokie progi lub stopnie;
- d) wejścia do sali widzeń bezdozorowych – wysokość progu 7 cm.

W opinii eksperta konieczne jest również zwiększenie szerokości drzwi do pomieszczeń, które powinny zapewniać dostępność dla osób z niepełnosprawnością ruchu, m.in.: wejścia do świetlicy w pawilonie B (na poziomie parteru), wejść na spacerniak oraz poszczególnych boksów spacerniaka, wejścia do sali widzeń bezdozorowych. Minimalną szerokość drzwi ekspert określił jako 90 cm. W trakcie remontów należy również zadbać o zapewnienie odpowiedniej szerokości oraz likwidację progów przy drzwiach prowadzących do innych pomieszczeń, chyba że względy techniczne nie będą pozwalały na wprowadzenia takich zmian.

7) **Toalety.** Toaletę dla osób niepełnosprawnych zapewniono w celi przeznaczonej dla takich osób w pawilonie B. Ekspert zalecił wymianę istniejącej w niej poręczy ruchomej na stałą oraz zapewnienie dodatkowej poręczy rozkładanej z drugiej strony muszli ustępowej. Wskazał też, że zastosowana umywalka nie jest przeznaczona dla osób z niepełnosprawnością. Obecnie część kranów obsługiwana jest za pomocą kurków, które są niedostępne dla osób z niepełnosprawnościami manualnymi. Stopniowo są one jednak wymieniane na krany uruchamiane za pomocą przycisków. W celi dla osób z niepełnosprawnością w pawilonie B zbyt wysoko umieszczono lustro. Dolna krawędź lustra powinna znajdować się na wysokości nie większej niż 100 cm. Haczyk oraz półki umieszczono w zasięgu osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim.

W łazienkach pawilonu szpitalnego nie ma typowej toalety dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Są one większe, ale nie we wszystkich zapewniono przestrzeń manewrową o wymiarach 150 x150 cm. Brakuje również odpowiednich poręczy.

Ekspert KMP zauważył, że na terenie jednostki w wielu istotnych miejscach brakuje toalet dla osób z niepełnosprawnościami, tj. w:

- a) poczekalni przy przyjęciu więźniów (zbyt mała toaleta znajduje się również w drugiej poczekalni, ponadto drzwi do poczekalni z toaletą są zbyt wąskie, żeby mogła do niej wejść osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim);
- b) poblizu sali widzeń;
- c) sali widzeń bezdozorowych lub w jej poblizu;
- d) świetlicy na poziomie parteru pawilonu B;
- e) izbie przyjęć w pawilonie szpitalnym;
- f) na oddziałach pawilonu szpitalnego.

Ekspert zaleca zapewnienie w pełni dostosowanej toalety przynajmniej w jednej z cel w pawilonie szpitalnym oraz przynajmniej jednej celi z dostosowaną toaletą na każdym oddziale. Ekspert wskazał również, że cele mieszkalne na terenie aresztu są stosunkowo duże i w przypadku zaistnienia takiej konieczności, możliwe wydaje się zapewnienie dodatkowych cel dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Wymagałoby to jednak odpowiedniej przebudowy toalet w wybranych celach, a także dostosowania wejść oraz w niektórych przypadkach klatek schodowych.

- 8) **Prysznice.** Łaźnia dostępna w celi dla osób z niepełnosprawnością ruchu na parterze pawilonu B została wykonana stosunkowo poprawnie. Pod prysznicem zapewniono poręcz oraz dodatkowy stołek. Toaleta dostępna w łaźni jest zbyt mała dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. W pawilonie szpitalnym również zapewniono częściowo dostosowane prysznice w łazienkach. Niektóre z nich wyposażono w poręcze. W jednej z łaźni w pawilonie szpitalnym, przy prysznicu przeznaczonym dla więźniów z niepełnosprawnością ruchu znajduje się próg o wysokości do 3 cm. Zalecana jest likwidacja tego progu.
- 9) **Cele mieszkalne.** Większość cel jest przestronna, a dostępna przestrzeń umożliwia swobodne poruszanie się po pomieszczeniu. Cella dla osób z niepełnosprawnością w pawilonie B zapewnia odpowiednią przestrzeń dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim. Brakuje cel dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami na oddziałach szpitalnych.

10) **Instalacje elektryczne.** W większości miejsc włącznika światła znajdują się zbyt wysoko dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. W wielu miejscach włączniki światła znajdują się na wysokości około 140-150 cm, w celi dla osób z niepełnosprawnością włącznik światła znajdował się na wysokości 150 cm. W celu zapewnienia odpowiedniej dostępności dla więźniów z niepełnosprawnością ruchu konieczne jest zmniejszenie wysokości włączników światła i przycisków przyzywowych do wysokości 80-120 cm. Dotyczy to miejsc, z których mogą korzystać z nich osoby poruszające się na wózku inwalidzkim. Ekspert zwrócił również uwagę na zbyt wysokie umieszczenie przycisków przyzywowych w istotnych dla osoby z niepełnosprawnością miejscach: zostały umieszczone zbyt wysoko: w poczekalni (przyjęcia więźniów) na wysokości 154 cm; w sali widzeń na parterze pawilonu B na wysokości 140 cm; w łaźni na parterze pawilonu B na wysokości 140 cm; w celi dla osób z niepełnosprawnością 140 cm. Zgodnie z deklaracją pracowników aresztu osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim otrzymuje zdalny przycisk przyzywowy. Ekspert wskazał także, że w celi dla osób z niepełnosprawnością zbyt wysoko umieszczono potencjometr służący do sterowania głośnością radia (znajduje się on nad drzwiami). Potencjometr powinien znajdować się na wysokości 80-120 cm.

11) **Stoły.** W świetlicy na parterze pawilonu B konieczne jest odkręcenie jednego ze stołków, żeby osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim miała możliwość dotarcia i skorzystania ze stolika. W salach widzeń na parterze pawilonu B konieczne jest odkręcenie stołków przy stoliku oraz stanowisku do widzeń odbywających się w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, w celu umożliwienia dotarcia do stolika lub stanowiska osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim. We wszystkich miejscach, z których mogą korzystać osoby poruszające się na wózku inwalidzkim zalecana jest wymiana stolików, żeby przynajmniej z jednej strony zapewnić pod nimi przestrzeń o wysokości min. 67 cm, szerokości min. 75 cm, i głębokości min. 40 cm umożliwiającą wygodny podjazd przednią częścią wózka.

9. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i sportowe

Na terenie jednostki znajduje się biblioteka, z której zasobów może korzystać każdy osadzony. Zgłaszają oni pisemnie, za pośrednictwem wychowawcy oddziałów, chęć wypożyczenia książek, które są im dostarczane do cel mieszkalnych. Wymiana książek odbywa się w dni robocze zgodnie z ustalonym harmonogramem. Katalog biblioteczny jest udostępniany na żądanie osadzonych na każdym oddziale mieszkalnym. Biblioteka

posiada również książki w formie audio (tzw. audiobooki). Więźniowie mają również zapewniony dostęp do prasy. Przynajmniej dwa razy w miesiącu każdy oddział mieszkalny wyposażony jest w prasę popularnonaukową i rozrywkową. Są to głównie tygodniki i miesięczniki, np. Focus, Świat Wiedzy, Przekrój, Angora, Wprost, Polityka, Głos Szczeciński, PSX Extreme.

W jednostce funkcjonują również różnorodne koła zainteresowań (dyskusyjne, modelarza, małego historyka, filmowe) oraz radiowęzeł. Zajęcia sportowe są realizowane na świetlicach, siłowni, placach spacerowych, gdzie zainstalowano sprzęt do ćwiczeń fizycznych oraz poza terenem jednostki (w halach i boiskach sportowych).

W latach 2014-2015 wizytowana jednostka zrealizowała następujące programy resocjalizacyjne: *AAApogeu*m; *Aktywny na rynku pracy*; *Antyramy*; *Bezpieczne drogi*; *Cudze chwalicie, swego nie znacie*; *Cztery pory roku*; *Finanse w praktyce, czyli bankowość od kuchni*; *Głową muru nie przebijesz*; *Ja na rynku pracy*; *Kalejdoskop*; *Medytacje chrześcijańskie*; *Muzyka jako forma relaksacji*; *Od bierności do aktywności*; *Pierwsza pomoc*; *Podaj dalej*; *Radioaktywny*; *Trzeźwy kierowca*; *Tacy byliśmy jeszcze wczoraj – edukacja dla bezpieczeństwa*; *Terapia zajęciowa jako metoda redukująca tendencje suicydalne*; *Wychowanie przez sport*. W programach uczestniczyło od kilku do kilkudziesięciu osób.

W ocenie przedstawicieli KMP areszt nie posiada oferty kulturalnej i sportowej dla osadzonych z niepełnosprawnościami, zbliżonej do zakresu oferty kierowanej do pozostałych więźniów. Jednostka dysponuje co prawda książkami w formy audio (które zostały pozyskane przed wizytacją przedstawicieli KMP), jednak ich liczba w porównaniu z zasobem bibliotecznym „papierowych” książek jest niewielka. Nie zapewniono również alternatywnych form oferty kulturalnej i sportowej dla tej grupy osadzonych. Zwrócenia uwagi wymaga także, że w czasie wizytacji osoby z niepełnosprawnością zostały umieszczone w pawilonie A, nie posiadającym świetlicy. Uwzględniając bariery architektoniczne w postaci schodów i braku windy, należy stwierdzić, że dostęp osadzonych z niepełnosprawnością do zajęć świetlicowych i sportowych jest znacznie utrudniony.

Należy wskazać, że Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) trafnie zauważa, iż *kluczowe znaczenie dla dobrego samopoczucia osadzonych ma odpowiedni program ich aktywności (praca, nauka, sport, itd.). Odnosi się to do wszystkich ośrodków pozbawienia wolności, zarówno do zakładów karnych, jak i aresztów śledczych. Komitet*

zauważył, że w wielu aresztach śledczych aktywność osób tymczasowo aresztowanych jest znacznie ograniczona. Organizacja zajęć w tego typu ośrodkach - gdzie dość szybko zmienia się skład osobowy – nie jest prostą sprawą. Oczywiście, nie można mówić w tym przypadku o zindywidualizowanych programach zajęciowych podobnych do tych, których można oczekiwać w zakładach karnych. Jednakże tymczasowo aresztowanych nie można skazać na trwającą kilka tygodni lub miesięcy bezczynność w zamkniętej celi, niezależnie od tego, jak dobre warunki bytowe panują w celach aresztu śledczego. Komitet uważa, że powinno dążyć się do zapewnienia, aby tymczasowo aresztowani w aresztach śledczych mieli możliwość spędzenia odpowiedniej części dnia (8 lub więcej godzin) poza celami, w celu podjęcia działalności o różnym charakterze (Fragment § 47 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]). Podobnie kwestia ta została przedstawiona w Europejskich Regulach Więziennych, które wspominają, że rygor panujący w jednostkach penitencjarnych powinien pozwalać więźniom na spędzanie jak największej liczby godzin w ciągu dnia poza ich celą dla zapewnienia właściwego poziomu ludzkich i społecznych interakcji (reguła 25.2). Przedstawiciele KMP zalecają więc poszerzenie oferty kulturalnej i sportowej dla osadzonych z niepełnosprawnościami.

10. Zatrudnienie oraz nauczanie

Zgodnie z informacją udzieloną przedstawicielom KMP, w dniach wizytacji, wśród osadzonych nie było zatrudnionych osób z niepełnosprawnością. W 2014 r. odbyły się dwa kursy pt. *technolog robót wykończeniowych w budownictwie*, w których uczestniczyło łącznie 20 osadzonych. Nie było wśród nich osób z niepełnosprawnością. Z informacji udzielonych pisemnie przez dyrektora jednostki, po zakończonej wizytacji wynika, że przygotowana jest procedura przetargowa do przeprowadzenia kolejnego kursu w tym zakresie.

Przedstawiciele KMP zachęcają władze wizytowanej placówki, do stworzenia warunków do rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnościami i mobilizowania ich do aktywnego w nich udziału.

11. Personel

Według przedstawionych wizytującym informacji, wszyscy funkcjonariusze działów: ochrony i penitencjarnego posiadają odpowiednie do pełnionych funkcji kwalifikacje i pogłębiają wiedzę w ramach dodatkowych szkoleń zawodowych. Biorą m.in. udział w szkoleniach dotyczących podniesienia znajomości języków obcych,

udzielania pierwszej pomocy, radzenia sobie ze stresem, treningu umiejętności psychospołecznych i przeciwdziałania zagrożeniom psychospołecznym w miejscu pracy i służby (agresja, mobbing i molestowanie seksualne). W zakresie szkoleń z radzenia sobie ze stresem przeszkolonych zostało 15 funkcjonariuszy.

Mając na względzie przeznaczenie jednostki, przedstawiciele KMP zalecają objęcie funkcjonariuszy Służby Więziennej, zatrudnionych w zakładzie, szkoleniami obejmującymi sposób postępowania z osobami z niepełnosprawnością oraz pogłębiającymi ich w wiedzę z zakresu ograniczeń wynikających z dysfunkcji narządów ruchu, wzroku i słuchu.

Warto przywołać w tym miejscu Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom [patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego (CPT/Inf 92/ 3) dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego], które wskazują, że *nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.*

12. Prawo do praktyk religijnych

Posługę kapłańską sprawuje w jednostce kapelan rzymskokatolicki zatrudniony na pełnym etacie pracownika cywilnego Służby Więziennej. Posługę religijną pełni od środy do niedzieli, 8 godzin dziennie. Posługa indywidualna prowadzona jest od środy do piątku na wniosek osadzonego (osadzony pisze w tej sprawie prośbę, którą przekazuje duchownemu za pośrednictwem wychowawcy lub oddziałowego). Z okazji świąt kościelnych kapelan organizuje spotkania rodzin z osadzonymi powiązane z poczęstunkiem i prezentami dla dzieci.

Msze święte odprawiane są w kaplicy w każdą sobotę i niedzielę oraz w wyznaczone święta kościelne. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez dyrektora ze względu na specyfikę funkcjonowania aresztu śledczego (m.in. tymczasowo aresztowani mogą opuszczać oddziały tylko według grup spacerowych) każdy osadzony ma możliwość uczestnictwa we mszy świętej co 3 tygodnie, a osadzeni w szpitalach psychiatrycznych co 2 tygodnie. Msza dla osób osadzonych w szpitalach psychiatrycznych odprawiana jest w świetlicach oddziałowych. Msza święta jest transmitowana na żywo w radiowęźle, w każdą sobotę, zaś w niedzielę jest ona ponownie retransmitowana. Warto w tym miejscu odnieść się również do opinii eksperta, zgodnie z którą więzień osadzony w celi dla osób z niepełnosprawnością nie ma możliwości dotarcia do kaplicy, która znajduje się na 2 piętrze w pawilonie A.

Przedstawiciele KMP przypominają, że prawo do wyznawania przyjętej przez siebie religii jest wartością chronioną zarówno przez Konstytucję RP (art. 53 ust. 1 i 2), Powszechną Deklarację Praw Człowieka (art. 18) oraz Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (art. 18). Rekomendują więc zagwarantowanie osadzonym możliwości cotygodniowego uczestnictwa w odprawianych na terenie jednostki mszach świętych.

Na terenie wizytowanej jednostki działalność religijną prowadzą także inne kościoły i związki wyznaniowe, m.in. Świadkowie Jehowy, Kościół Ewangelicznych Chrześcijan, Kościół Prawosławny i Misja Buddyjska.

13. Problemy ujawnione w trakcie wizytacji, niezwiązane z kwestią niepełnosprawności osadzonych

a) traktowanie

W rozmowach z osadzonymi pojawiały się sygnały dotyczące zwracania się do nich po nazwisku lub „na ty” przez funkcjonariuszy działu ochrony. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz.523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej wskazuje również art. 4 k.k.w. Przedstawiciele KMP zalecają zwrócenie uwagi wszystkim funkcjonariuszom Służby Więziennej i pracownikom cywilnym pracującym w wizytowanej jednostce, aby postępowali i wyrażali się zgodnie z powszechnie przyjętymi normami w relacjach z osadzonymi.

b) prawo do informacji

Podczas indywidualnych rozmów z osadzonymi, przedstawiciele mechanizmu dostrzegli, że więźniowie nie mają świadomości orzeczeń zapadłych przed Trybunałem Konstytucyjnym i Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Przedstawiciele administracji zakładu zapewnili wizytujących, że tematyka ta nie cieszy się zainteresowaniem osadzonych i nie docierały do nich sygnały świadczące o potrzebach w tym zakresie. Na indywidualny wniosek osadzonego istnieje jednak

możliwość pozyskania interesujących treści przez wychowawcę kulturalno-oświatowego. Przedstawiciele KMP dostrzegają konieczność zwiększenia wiedzy osadzonych o istotne z ich punktów widzenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Ponadto udostępniona do wglądu dokumentacja dotycząca osadzonych cudzoziemców (dane usunięto) nie zawierała informacji o posługiwaniu się przez nich językiem polskim i korzystania z pomocy tłumacza. Przedstawiciele KMP zalecają, aby w przypadku osadzania cudzoziemców odnotowywać ten fakt w dokumentacji i w przypadku bariery językowej – korzystać z pomocy tłumacza. Warto byłoby również uzupełnić zbiory biblioteki o „Informatory dla cudzoziemców”, które dostępne są również na stronie internetowej Służby Więziennej².

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziła forma wydawania przez dyrektora decyzji o umieszczeniu osadzonych w celi monitorowanej. Analiza wniosków wykazała, że osadzeni nie podpisują się pod jej treścią w celu potwierdzenia zaznajomienia się z nią. Zdaniem przedstawicieli KMP, minimalne wymogi formalne, jakim powinien odpowiadać tryb wydawania decyzji, zostały określone w art. 7 § 3 k.k.w. i należy do nich m.in. jej ogłoszenie lub doręczenie. W ocenie przedstawicieli mechanizmu tak ważna dla osadzonych, wyjątkowo wydawana i ingerująca w sferę prawa do prywatności decyzja dyrektora zakładu, jak decyzja o monitoringu powinna być sporządzona na piśmie, a następnie ogłoszona lub doręczona, co winno być potwierdzone podpisem osadzonego.

c) prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Skazani i ukarani przebywający w oddziałach z otwartymi celami mieszkalnymi – korzystają z aparatów telefonicznych, w godzinach otwarcia cel, bez limitów czasowych. Pozostali więźniowie korzystają z aparatów telefonicznych w godz.15.00 – 18.00, według porządku opracowanego przez wychowawców. Czas trwania rozmowy nie może przekraczać 10 minut. Zgodnie z porządkiem wewnętrznym rozmowy telefoniczne są kontrolowane przez administrację aresztu, z wyjątkiem rozmów z podmiotami, określonymi w art. 8 § 3 k.k.w.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudził sposób organizacji sali widzeń dozorowanych. W sali tej znajdują się połączone za pomocą łańcuchów biurka.

² <http://www.sw.gov.pl/pl/rzecznik-prasowy/informator-dla-cudzoziemcow/>

Taki sposób organizacji widzeń sprawia, że pomiędzy uczestnikami widzenia powstaje bariera uniemożliwiająca w istocie nawiązanie kontaktu w formie, jaką przewidział ustawodawca. Zgodnie bowiem z art. 105a § 5 k.k.w. *widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku.*

Przyjęte w wizytowanej jednostce rozwiązanie jest sprzeczne z treścią wskazanego wyżej przepisu i stanowi nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że wizyty powinny być zorganizowane w sposób, który pozwala osadzonym na podtrzymanie i rozwijanie tak dalece jak to jest możliwe normalnych więzi rodzinnych, z możliwością bliskiego kontaktu. Rekomenduje się zatem likwidację łączących biurka łańcuchów i zorganizowanie sali widzeń stosownie do dyspozycji art. 105a § 5 k.k.w.

d) warunki bytowe

Niektóre wizytowane cele mieszkalne wymagają w ocenie wizytujących remontu. Stwierdzono popękane ściany i sufit oraz ogólne zużycie materiałowe (np. cele nr 107, 123, 124, 134, 137, 240, 412). Zaleca się więc dokonanie przeglądu cel mieszkalnych i remont wyeksploatowanych pomieszczeń.

Ponadto łaźnie nie posiadały odrębnych stanowisk prysznicowych, które oddzielałyby kąpiących od innych osób, zapewniając im intymność w czasie czynności higienicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji stoi na stanowisku, że mimo iż przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpeli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom, z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia 15 marca 2010 r., sygn. BPR-0510/932/10/Z-1. Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko - Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łaźniach ścianek działowych między

stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko. Przedstawiciele KMP zalecają więc wyodrębnienie w łazniach stanowisk prysznicowych, gwarantujących intymność osobom kąpiącym się.

W areszcie funkcjonuje pomieszczenie przeznaczone na udzielenie nagrody w postaci zezwolenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru. Składa się z pokoju oraz kabiny prysznicowej, usytuowanej na wprost drzwi wejściowych, widocznej przez wizjer. Prysznic ten nie zawiera żadnego elementu zasłaniającego intymne części osoby korzystającej z natrysku, w przypadku ewentualnej inspekcji za pomocą wizjera. Samo pomieszczenie do realizacji tej nagrody nie jest widoczne przez wizjer. Nie jest również monitorowane.

Powyższe rozwiązanie sprawia, że osoba korzystająca z pryszniców jest bezpośrednio widoczna dla osoby patrzącej przez wizjer, co stanowi naruszenie jej prawa do intymności. Zaleca się więc zasłonięcie wizjera w drzwiach lub też zasłonięcie kabiny prysznicowej, w sposób gwarantujący poczucie prywatności i intymności.

e) zatrudnianie

W dokumentacji osobowej osadzonego (dane usunięto) ujawniono podpisane przez niego oświadczenie o zgodzie na nieodpłatne zatrudnienie przy wykonywaniu prac porządkowych i pomocniczych na rzecz Aresztu Śledczego w Szczecinie, bez wpisanej daty. Przedstawiciele KMP zalecają każdorazowe wpisywanie daty składanych przez osadzonych oświadczeń woli.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Szczecinie:

- 1) dostosowanie jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością w zakresie opisanym w pkt 8 niniejszego raportu;
- 2) osadzanie więźniów z niepełnosprawnością ruchu w celi wyznaczonej do osadzania w nich osób z niepełnosprawnością, a w przypadku braku jej dostępności – na parterze pawilonu B;
- 3) umieszczenie (dane usunięto) na parterze pawilonu B, w celi zapewniającej właściwe warunki bytowe i odpowiednio dobrany skład osobowy;

- 4) zmniejszenie wysokości montażu telefonów przeznaczonych dla osadzonych, zlokalizowanych na parterze pawilonu B, zgodnie z wymiarami wskazanymi w punkcie 6 raportu;
- 5) wyposażenie przynajmniej jednego aparatu telefonicznego przeznaczonego dla osadzonych, zlokalizowanego na parterze pawilonu B, w klawisze umożliwiające korzystanie z nich przez osadzonych z niepełnosprawnością wzroku lub ograniczeniami manualnymi;
- 6) zmianę umeblowania sali widzeń stosownie do uwag wskazanych w punkcie 6 i 13 raportu;
- 7) poszerzenie oferty kulturalnej i sportowej skierowanej do osób z niepełnosprawnościami;
- 8) zorganizowanie stanowiska komputerowego z dostępem do BIP i programem Skype, które również powinno być dostosowane do potrzeb osoby niedowidzącej oraz wyjaśnienie przyczyn braku takiego stanowiska,
- 9) objęcie funkcjonariuszy Służby Więziennej szkoleniami obejmującymi sposób postępowania z osobami z niepełnosprawnością oraz pogłębiającymi ich wiedzę z zakresu ograniczeń wynikających z dysfunkcji narządów ruchu, wzroku i słuchu;
- 10) remont wyeksploatowanych pomieszczeń;
- 11) wyodrębnienie w łazniach stanowisk prysznicowych, gwarantujących intymność osobom kąpiącym się;
- 12) zasłonięcie wizjera w drzwiach pomieszczenia przeznaczonego do udzielania nagrody w postaci zezwolenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej lub zasłonięcie kabiny prysznicowej, w sposób gwarantujący poczucie prywatności i intymności osobie kąpiącej się;
- 13) wyeliminowanie dyspozycji odsyłających z porządku wewnętrznego jednostki, stosownie do uwag wskazanych w punkcie 5 raportu;
- 14) wyeliminowanie nieprawidłowości w sposobie zwracania się przez niektórych funkcjonariuszy do osadzonych, wskazanych w rozdziale 13 raportu;
- 15) odnotowywanie faktu nie posługiwania się przez osadzonego językiem polskim i korzystanie w takim przypadku z pomocy tłumacza;
- 16) zaopatrzenie jednostki w informatory dla cudzoziemców i każdorazowe dostarczanie ich osadzonym w odpowiednim dla nich języku;

- 17) zagwarantowanie osadzonym możliwości cotygodniowego uczestnictwa w odprawianych na terenie jednostki mszach świętych;
- 18) uzyskiwanie podpisu osadzonych na decyzjach dotyczących umieszczenia w celi monitorowanej;
- 19) każdorazowe wpisywanie daty składanych przez osadzonych oświadczeń woli.

II. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Szczecinie:

udzielenie Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Szczecinie wsparcia finansowego w realizacji zaleceń wymagających nakładów pieniężnych.